

METODICKÉ PŘÍSTUPY K ANALÝZE UDRŽITELNÉHO REGIONÁLNÍHO ROZVOJE SE ZAMĚŘENÍM NA AGROTURISTIKU

B. Kysilková, H. Pavlíčková

Došlo: 15. prosince 2005

Abstract

KYSILKOVÁ, B., PAVLÍČKOVÁ, H.: *The metodical approaches to analysis of sustainable regional development with a focus on agritourism*. Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2006, LIV, No. 3, pp. 159–166

Economies in rural regions are characterised by a wide range of economic activities and that in 1990 even in the most rural regions of economically developed countries the agricultural sector accounted for less than 20% of regional labour force (OECD). Non-agricultural activities become dominant in rural regions. Among others, rural tourism and agri-tourism belong to the most frequent types of these activities in rural areas.

However prerequisites and conditions for sustainable regional development and rural and agri-tourism differ between countries economy with long tradition of market economy and countries with transition economies. There are many factors behind this difference, when intensive character of agricultural production even in less favourite areas, which was typical for these areas in transition economies still a few years ago, is one of decisive.

The article addresses the problem of evaluation of sustainable regional development and evaluation of rural and agritourism in the context of various world regions. The three dimensions of sustainable development, the environmental, the economic and the social dimension are equally important and should not be ranked or separated.

Indicator systems and evaluation methods have the potential to play a significant role in the decision making process at a regional level. They can form the basic information that is necessary to allow strategic planning as well as informed participatory processes for the decision among different pathways into the future.

regional development, rural tourism, agri-tourism, sustainable development

Venkovský prostor již delší dobu není chápán pouze jako oblast s převládající zemědělskou strukturou, bez možnosti jiné ekonomické aktivity. Venkov nabízí svým obyvatelům, ale také návštěvníkům, řadu dalších možností jak pracovních, tak rekreačních. Míra, do jaké tyto aktivity přispívají k udržitelnému rozvoji jednotlivých regionů, se značně liší. V tradičních teoriích ekonomického rozvoje bývá ekonomika modelována jako duální systém se stagnujícím zemědělským sektorem ve venkovských oblastech a moderním průmyslovým sektorem v městských regio-

nech. Avšak ve většině evropských regionů již tento model o stagnaci zemědělského sektoru a migraci pracovní síly do měst neplatí.

Dominantními ve venkovských regionech se stávají nezemědělské aktivity a mezi jinými je to právě venkovská turistika a agroturistika, které náleží k nejfrekvencovanějším typům podnikání v těchto regionech. Předpoklady a podmínky pro rozvoj venkovské turistiky jsou odlišné u zemí s dlouhou tradicí tržní ekonomiky a zemí s transformující se ekonomikou.

Tyto rozdíly způsobuje celá řada faktorů, přičemž jedním z nejdůležitějších je intenzivní charakter zemědělské produkce i v oblastech, které jsou nevhodné pro zemědělské aktivity, což bylo typické ještě před pár lety právě pro transformující se ekonomiky.

I v těchto transformujících se oblastech však postupně dochází k tvorbě a rozvoji nových aktivit, které napomáhají zvyšování atraktivnosti regionů jak pro jeho obyvatele, tak pro návštěvníky a celkově tak naplňují myšlenku udržitelnosti regionů v dlouhodobém horizontu.

Cílem našeho příspěvku je analýza dostupných metodik udržitelného regionálního rozvoje se zaměřením na jednu z nejdůležitějších forem nezemědělské podnikatelské činnosti provozované ve venkovském regionu a tou je agroturistika.

MATERIÁL A METODY

Ke zpracování tématu udržitelného rozvoje ve světě a v Evropě autorky využily statistiky OECD, Spojených národů, Evropské Komise, Světové organizace cestovního ruchu a dalších rozhodujících institucí, které udávají určitý rámec pro hodnocení a posuzování udržitelného rozvoje. Dále byly kriticky zhodnoceny současné přístupy k hodnocení rozvoje regionů, se zaměřením na venkovskou turistiku, zejména na základě zkušeností autorů Ritchie a kol. v publikaci „Tourism research methods“, dále B. Lane „What

is rural tourism“, materiálů ECEAT a další odborné literatury.

Dále bylo využito vlastní terénní šetření provedené kvalifikovanými tazateli v regionu Jihovýchod zaměřeného na agroturistiku.

Metodické přístupy k hodnocení udržitelného rozvoje regionů

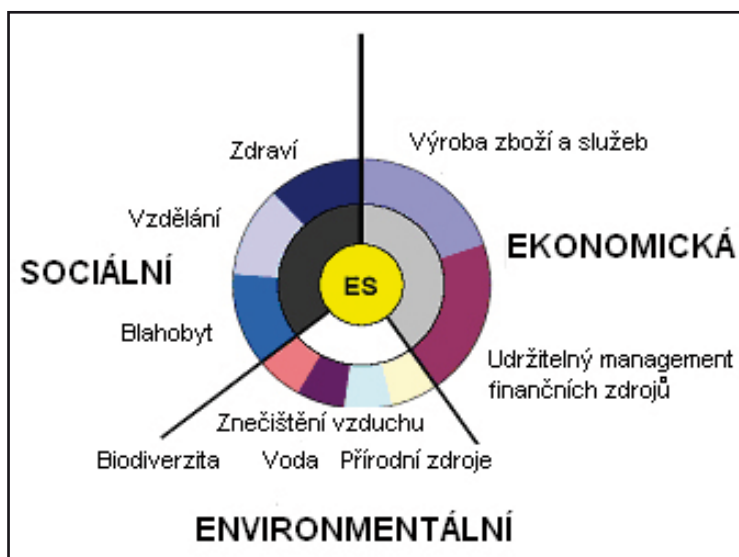
Udržitelný rozvoj v celosvětovém měřítku

Termín udržitelný rozvoj se poprvé dostal do popředí zájmu v roce 1987 ve zprávě Naše společná budoucnost (*Our Common Future*), nazývané také jako Brundtland Report, která byla publikována Světovou komisí životního prostředí a rozvoje (World Commission on Environment and Development – WCED). Tato zpráva uvedla definici udržitelného rozvoje, která je dodnes používána:

“Rozvoj, který odpovídá dnešním potřebám a zároveň respektuje potřeby budoucích generací.“

Tato zpráva vyzdvihla tři základní komponenty udržitelného rozvoje:

- Ochrana životního prostředí
- Ekonomický růst
- Sociální rovnost.

1: *Sféry udržitelnosti*

Zdroj: Gyulai, 2002

Obr. 1. v jedné ze svých mnoha verzí ukazuje, co je chápáno pod pojmem magický trojúhelník udržitelnosti.

Pět let po vydání této zprávy se v Riu de Janeiru konala konference Spojených národů o životním prostředí a rozvoji (United Nations Conference on Environment

and Development – UNCED. Jednou z dohod, která vznikla na tomto summitu, byl dokument Agenda 21, která se stala základem pro veškeré strategie udržitelného regionálního rozvoje ve 21. století.

Aby byla zajištěna efektivní implementace Agendy 21 na národní, regionální a místní úrovni a také na úrovni mezinárodní, byla v prosinci 1992 vytvořena speciální Komise Spojených národů udržitelného rozvoje (*UN Commission on Sustainable Development – UNCSD*).

Vývoj udržitelného rozvoje v politice EU

Téma udržitelného rozvoje bylo jako jednoznačný cíl Evropského Společenství poprvé představeno v Jednotném Evropském Aktu (1987). Evropská komise tehdy vytvořila návrh strategie udržitelného rozvoje, který byl dále posílen na summitu v Göteborgu v roce 2001.

Výsledkem těchto jednání byla dohoda, že ekonomické, sociální a environmentální efekty všech evropských politik mají být koordinovány a vždy brány v úvahu při tvorbě evropských politik.

Evropská Rada identifikovala čtyři prioritní oblasti a další cíle či opatření jako základní pravidla pro utváření budoucích politik. Tyto čtyři prioritní oblasti jsou následující:

- Změna klimatu
- Doprava
- Veřejné zdraví
- Přírodní zdroje.

Důvody pro posuzování udržitelného rozvoje vzhledem k potřebám regionální politiky

Na základě kvantifikovaných dat a kvalitativních informací získaných z výzkumu stavu rozvoje regionů je možno pomoci aktérům regionálního rozvoje lépe komunikovat, vyjednávat či činit rozhodnutí týkající se budoucí regionální politiky.

Mezi hlavní přínosy takto získaných dat patří:

- Lepší rozhodování založené na aktuálních informacích – snížení rizika či nákladů
- Včasná identifikace vyskytujících se problémů – dobře zvolené indikátory a na jejich základě získaná data pomáhají prevenci
- Identifikace dopadu plánovaných aktivit (např. nástrojů regionální politiky)
- Hodnocení implementace plánů a strategií regionálního rozvoje
- Větší zodpovědnost – indikátory udržitelného rozvoje poskytují důvěryhodné informace veřejnosti a dalším zájmovým skupinám
- Konstantní monitoring může vést k průběžnému zlepšování.

V současné době je konzultován návrh Nařízení Rady Evropy o podpoře rozvoje venkova z prostředků Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) pro blížící se sedmileté plánovací období 2007–2013.

Po zásadní reformě prvního pilíře společné zemědělské politiky v letech 2003 a 2004 bude rozvoj venkova hlavním bodem politických reforem v příštím rozpočtovém období. Rozvoj venkova je důležitý vzhledem k tomu, že ve venkovských oblastech, které představují 90 % území EU-25, žije více než polovina obyvatelstva. Zemědělství a lesnictví má i nadále zásadní význam pro využívání území, pro hospodaření s přírodními zdroji ve venkovských oblastech EU i jako platforma hospodářské diverzifikace ve venkovských obcích.

Politika rozvoje venkova stojí před několika problémy:

- **Ekonomická situace:** Venkovské oblasti mají výrazně podprůměrné příjmy a jsou silněji závislé na primárním sektoru.
- **Společenské aspekty:** Ve venkovských oblastech je doložena vyšší nezaměstnanost než v městských oblastech. Riziko problémů, jako je špatný přístup k základní zásobovací infrastruktuře, sociální vyloučení a omezené možnosti zaměstnání může ještě zvýšit nízká hustota obyvatelstva a vytláčení některých oblastí.
- **Životní prostředí:** Nutnost zajistit, aby zemědělství a lesnictví znamenalo pozitivní přínos pro krajinu a životní prostředí v širším smyslu, znamená pečlivé hledání rovnováhy.

Agenda 2000 ustanovila politiku rozvoje venkova jako druhý pilíř společné zemědělské politiky, kde je zemědělství chápáno jako rozhodující faktor tvorby životního prostředí, utváření rázu krajiny na venkově a jakožto poskytovatel veřejných statků. Politika rozvoje venkova má provázet další reformu tržní politiky na celém území EU a řídit se všeobecnými zásadami trvale udržitelného rozvoje.

Pro politiku rozvoje venkova na roky 2007–2013 jsou vytyčeny následující **tři hlavní cíle**:

- zvýšení konkurenceschopnosti agrárního sektoru prostřednictvím podpory restrukturalizace,
- ochrana přírody a krajiny prostřednictvím podpory péče o krajinu (včetně společného financování opatření rozvoje venkova v souvislosti s územními soustavami Natura 2000),
- zvýšení kvality života ve venkovských oblastech a podpora ekonomické diverzifikace pomocí opatření zaměřených na agrární sektor a další zúčastněné subjekty na venkově.

Na základě uvedeného směřování budoucí regionální politiky je zřejmé, že podpoře venkova bude věnována stále větší pozornost, a proto je potřeba tento rozvoj pečlivě sledovat, monitorovat a přispívat tak k ucelenému, dlouhodobě udržitelnému rozvoji regionů.

Jelikož venkovská turistika nepřitahuje masy, ale spíše jednotlivce či malé skupiny se zájmem o kulturu (tradiční řemesla), historii (bohaté kulturně-historické dědictví) či životní prostředí (ekofarmy), netrpí tyto destinace negativními projevy masového turismu. Agroturistika jako jedna z forem šetrné venkovské turistiky tak naplňuje všechny tři zmíněné hlavní cíle budoucí politiky rozvoje venkova.

Mezi charakteristické rysy udržitelné agroturistiky patří:

- rozvíjí se v prostředí diverzifikované lokální ekonomiky
- využívá lokální zdroje, produkty a služby
- vytváří pracovní příležitosti (možnosti diverzifikace příjmů zemědělců) a příležitosti pro využití volného času na venkově
- zohledňuje požadavky ochrany životního prostředí

- respektuje lokální tradice a způsob života venkovských komunit.

Metodické přístupy k hodnocení venkovské turistiky

Venkovská turistika a v jejím rámci i agroturistika představují trvale udržitelnou a k životnímu prostředí šetrnou formu cestovního ruchu, provozovaného s ohledem na únosnou kapacitu prostředí, v souladu s regeneračními schopnostmi přírody, respektující místní životní styl a zvyky. Venkovská turistika, jako významná součást odvětví cestovního ruchu, získává stále na větším významu. Cestovní ruch je v celosvětovém měřítku nejvýznamnějším „průmyslovým“ odvětvím. Podílí se 11 % na tvorbě HDP ve světě a 14 % ve státech EU. Zaměstnával v roce 1995 11 % lidí ve světě a v roce 2005 se odhaduje další nárůst pracovních příležitostí až o 50 %.

Cestovní ruch také patří mezi důležité odvětví české ekonomiky. Cestovní ruch a navazující odvětví, která uspokojují potřeby vyvolané cestovním ruchem, se v současnosti v ČR podílejí na tvorbě HDP 4–5 % (viz tabulka č. II). V EU a ve světě obecně se cestovní ruch podílejí mnohem větší měrou na tvorbě HDP, než v ČR, jak dokazuje tabulka č. I.

I: Podíl cestovního ruchu v EU a ve světě na tvorbě HDP (rok 2000)

Svět	11,0
Evropská unie (EU)	13,5
Střední a východní Evropa (SVE)	7,0–8,0

Zdroj: WTO, OECD

II: Podíl cestovního ruchu v ČR na tvorbě HDP 1996–2002

%	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Podíl příjmů z cestovního ruchu na HDP	7,1	6,9	6,8	5,7	5,8	5,4	4,2
Podíl příjmů z cestovního ruchu na exportu	18,6	16,3	15,0	12,0	10,3	9,3	7,7

Zdroj: Česká národní banka, 2003

Z tohoto srovnání vyplývá, že ČR dosud nevyužila svůj potenciál v oblasti služeb cestovního ruchu, i přesto, že disponuje dostatečným množstvím ubytovacích a stravovacích kapacit i širokými možnostmi kulturního či sportovního vyžití v regionech.

Tradiční modely představovaly cestovní ruch jako pohyb velkého množství lidí do tradičních turistických destinací po celém světě. Tento model ale nemusí být vzorovým nebo žádoucím pro menší národy, regiony, či původní kultury, které tyto oblasti obývají. Na významu začíná nabývat tzv. trvale udržitelný turismus, který je charakterizován především třemi

elementy: komunitou, životním prostředím a finanční stránkou. Současné trendy cestovního ruchu ukazují, že se výrazně zvyšuje poptávka po zachovalé přírodě a její co největší blízkosti.

V této souvislosti se dnes stává aktuální tzv. venkovská turistika, agroturistika a ekoturistika.

Venkovská turistika představuje trvale udržitelnou formu cestovního ruchu provozovaného s ohledem na únosnou kapacitu prostředí v souladu s regeneračními možnostmi přírody, respektující místní životní styl a zvyky. Tento způsob turistiky se snaží skloubit aktivity volného času a uvědomění si kulturního a přírodního

ho bohatství země, tak jak bylo i schváleno a doporučeno na konferenci v Rio de Janeiru v r. 1992.

Agroturistika je jednou z forem rurální (venkovské) turistiky. Je provozována podnikateli v zemědělské výrobě a slouží jako dodatečný nebo další finanční zdroj k udržení nebo rozšíření hlavního podnikatelského programu, tj. výroby zemědělských produktů.

Venkovskou turistiku počítáme tedy mezi formy *nezemědělské činnosti* v rámci struktury produkce v ČR.

Ekoturistika znamená formu zodpovědného cestování do venkovských oblastí, které si klade za cíl minimalizaci negativních vlivů cestovního ruchu na životní prostředí a společnost a které slouží jako zdroj příjmů pro místní obyvatelstvo.

Počet zemědělských podniků fyzických osob zabývajících se vedlejší (nezemědělskou) činností je v ČR cca 4300, z nich se ale pouze malé procento zabývá agroturistikou (cca 413 subjektů), viz tab. III. Toto číslo vzhledem ke špatné evidenci a statistice bude patrně o něco větší, dá se ale říci, že většina podnikatelů na venkově se zabývá spíše venkovskou turistikou (nejsou zemědělskými prvovýrobci, ale pouze podnikateli v turistickém ruchu), zatímco klasických podnikatelů zabývajících se agroturistikou (s více než 50 % příjmů z hlavní zemědělské činnosti) je stále méně.

III: Počet subjektů provozujících agroturistiku (hlavní výrobní zaměření)

	Počet subjektů provozujících agroturistiku
ČR celkem	413
Jihlavský kraj	34
	8,23%
Brněnský kraj	51
	12,35%
Region Jihovýchod	85
	20,58%

Zdroj: Agrocensus 2000

V Evropě byl význam venkovské turistiky, jako potenciálního ekonomického nástroje rozvoje venkovských regionů, v posledním desetiletí rozpoznán a rozvoj venkovského cestovního ruchu se stal významnou součástí mnoha rozvojových strategií.

Je odhadováno, že venkovská turistika se podílí 10–20 % na aktivitách evropského cestovního ruchu a každoročně přibližně 23 % evropských domácností tráví dovolenou ve venkovské krajině (Eurobarometer, 1998).

Rozvoj agroturistiky je ve venkovských regionech zdrojem ekonomických přínosů nejen pro zemědělce (tržní zhodnocení komoditních a nekomoditních výstupů), ale také pro ostatní obyvatele venkova, kterým umožňuje přispívat k rozvoji regionu prostřednictvím poskytování služeb v oblasti obchodu, stravování, řemeslné výroby a dalších služeb spojených s využitím volného času návštěvníků.

VÝSLEDKY

Při řešení metodologického problému – jakou formu použít při získávání primárních dat o agroturistice – jsme vycházeli zejména z Ritchie, B. W. a kol. (2004) z publikace *Tourism research methods*, kde jsou popsány možné a dostupné metodické postupy používané při výzkumu tak složitého a různorodého fenoménu, jakým je právě cestovní ruch. Po kritickém zhodnocení uvedených přístupů, jako např. případové studie, Delphi techniky, longitudinální výzkumné metody, GIS techniky, cluster analýza, je stále za nejvhodnější a nejperspektivnější považována technika kvalitativních rozhovorů společně s použitím strukturovaného dotazníku spojeného s rozhovorem a pozorováním.

Výše navržené techniky jsou pro hodnocení tak úzce specializované části cestovního ruchu jakou je agroturistika nevhodné, z důvodu zaměření na masovou formu turistiky, předpokládající širokou základnu statistických dat. Toto v případě agroturistiky neplatí, jelikož se touto specifickou formou podnikání zabývá jen velmi malý počet podnikatelů, a proto je téměř nutné osobně oslovit valnou většinu z nich.

Proto byla zvolena forma terénního šetření, které probíhalo řízeným rozhovorem v kombinaci s vyplněním vytvořeného dotazníku. Toto šetření bylo provedeno kvalifikovanou a proškolenou skupinou tazatelů ECEAT (*Evropské centrum pro eko-agroturistiku*), kteří také dotazník validovali. ECEAT má bohaté zkušenosti s obdobnými terénními šetřeními a disponuje kvalifikovanými tazateli, kteří rovněž většinu podnikatelů v agroturistice osobně znají již z dřívějších šetření, a proto byla jejich účast při dotazování velmi žádoucí.

Výběrový soubor tvořilo celkem 81 respondentů – farmářů, podnikajících ve venkovské turistice nebo agroturistice, kteří byli prostorově dislokováni jak v kraji Vysočina, tak i kraji Jihomoravském.

Snažili jsme se získat od našich respondentů tři základní okruhy informací:

- Jaká je celková informovanost farmářů o agroturistice
- Analýza přínosů provozování agroturistiky
- Identifikační údaje.

Podle očekávání dopadla oblast **informovanosti** spíše hůře než lépe – kompletní informace o podnikání udává necelých 20 % respondentů, naopak více než polovina má pouze zásadní informace. Naprosto neinformovaných farmářů je minimum, což je logické – bez informací by ani nemohli začít podnikat.

Jednoznačně dopadla i informovanost v oblasti státních dotací – většina dotázaných respondentů uvádí neznalost možností státních dotací pro podnikání, přičemž kompletní znalost podpůrných programů a podpor může podnikání velmi zefektivnit a zjednodušit. Otázkou k vysvětlení zůstává, nakolik je to chyba podnikatelů samotných, kteří si nedají tu práci, aby si zjistili maximum možných informací z této oblasti anebo je to způsobeno přílišnou „roztříštěností“ ministerstev a organizací, souvisejících s agroturistikou (MMR, MŽP, MZVŽ, Svaz podnikatelů v agroturistice, ECEAT aj.)

Informovanost o legislativě je na srovnatelné úrovni jako informovanost o podnikání v agroturistice, tzn. polovina respondentů je informovaných pouze částečně o legislativě, plnou informovanost uvádí cca 30 % dotázaných.

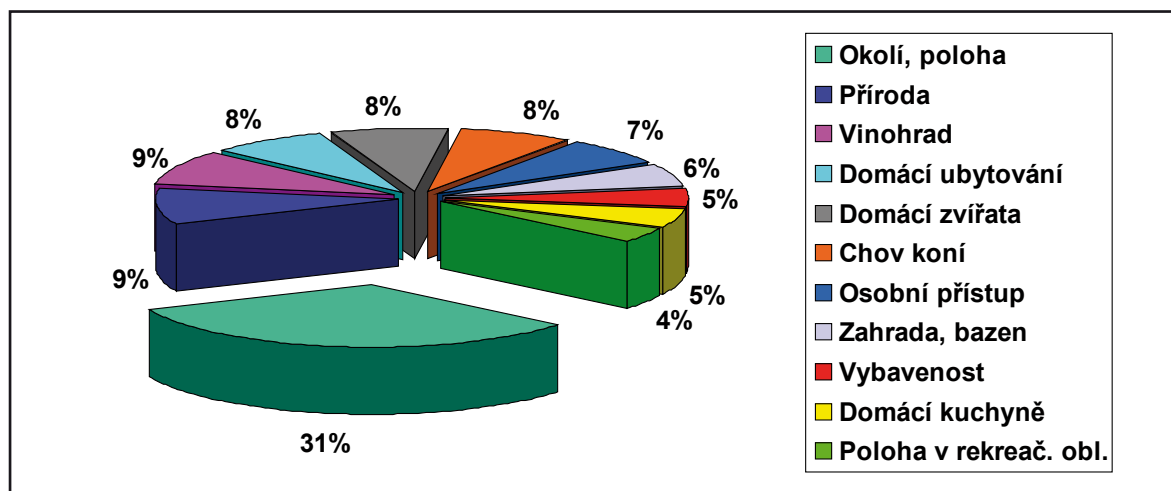
Druhý blok výsledků se týkal celkové **analýzy přírodnosti** podnikání v agroturistice. Z nejdůležitějších výsledků uvádíme následující.

Největší brzdou pro podnikání je závist a nepochopení sousedů, což byl výsledek nečekaný, ale typický „český“. Při porovnání obdobných odpovědí respondentů z jiných zemí by pravděpodobně tato varianta nebyla uváděna na prvním místě, ale protože je závist považována v českých zemích a především na českém venkově za jeden z nejsilnějších fenoménů, je tento výsledek v našem průzkumu opodstatněný.

Další bariérou jsou příliš velké investice, které pravděpodobně také často odrážejí podnikatele od rozšiřování kapacit a možností dalšího podnikání.

Za jednoznačnou a nejdůležitější překážku považují farmáři malou státní podporu podnikání v agroturistice, dále ztrátu soukromí (v rámci obce, myšleno – přestanu být neznámým a nenápadným občanem, stanu se naopak středem zájmu, veřejnou osobou, budu mít punc místního podnikatele). Rovněž obava lidí ze soukromého podnikání je spíše větší než menší.

Krajina, okolí, přírodní podmínky – to je jednoznačně to nejatraktivnější, co může venkovská turistika nabídnout, zajímavým artiklem se stávají (obzvláště v regionech Moravy) vinné sklípky a turistika spojená s vinohradnictvím, neméně přitažlivý je ale i kontakt s domácími zvířaty (koně, ovce apod.). Poměrně pozitivně je hodnocena rovněž domácí kuchyně a klidné prostředí, resp. samota (viz obr. 1).

1: Hodnocení atraktivnosti lokality – region NUTS II Jihovýchod

Zdroj: vlastní průzkum

Překvapivě se v odpovědích neobjevila atraktivita čistého, zdravého prostředí a ekologický přístup k trávení volného času.

Možnost zaměstnání, dalšího výděлку nebo naopak přivýdělek při důchodu jsou pravděpodobně hlavními

motivy pro provozování agroturistiky nebo venkovské turistiky.

Kde spatřují naši respondenti největší přínosy z provozování agroturistiky, je patrné z tabulky č. IV (každý respondent mohl uvést i více možností).

IV: Přínosy podnikání ve venkovské turistice

Část otázky	odpověď	četnost	relativní četnost %
EKONOMICKÉ	Finanční příjem	71	87,6
	Zaměstnání	4	4,9
	Uložení peněz do nemovitosti	1	1,2
	Zaměstnání pro rodinu	3	3,7
	Vyplácí se to	1	1,2
SOCIÁLNÍ	Kontakt s lidmi z celého světa	1	1,2
	Zaměstnání	9	11,1
SEBEREALIZACE	Kontakt s lidmi	13	16,0
	Uplatnění organizačních schopností	2	2,4
	Zaměstnání pro manželku	1	1,2
	Vztah k této práci	3	3,7
	Možnost organizovat vlastní čas	1	1,2
	Uplatnění schopností	6	7,4
	Smysluplná činnost v důchodu	2	2,4
	Možnost hovořit cizím jazykem	3	3,7
	Bez komentáře	8	9,8
JINÉ	Komunikace dětí v cizím jazyce	1	1,2

Zdroj: Vlastní průzkum

Faktory seberealizace a chuti do podnikání jsou rovněž pozitivním zjištěním, lidé na venkově by si měli uvědomit, že pasivita a stěžování si na tíživou situaci v zemědělství není tou správnou cestou a jedinou možností jak zlepšit svou vlastní ekonomickou situaci je aktivita, motivace a odvaha, pustit se do podnikání.

Co se týče struktury příjmů našich respondentů, jednoznačně funguje ve prospěch příjmů z ubytování. Nejčastější model podnikání na venkově je tedy pension či ubytování v soukromí.

O něco méně jsou zastoupeny tržby za prodej zemědělských výrobků – typu med, mléko, vejčeka, víno apod.

Oproti očekávání není tolik zdrojem příjmu pronájem plochy, což byl dříve naopak poměrně častý zdroj zisku. Patrně podnikatelé přešli k filozofii vlastních ubytovacích kapacit „komfortnějšího“ typu oproti „devastaci“ pozemku sice levnějším ubytováním formou poskytnutí plochy ke stavbě stanu či karavanu, ale vzhledem k přísnějším hygienickým předpisům

a vyšším nárokům turistů zřejmě přecházejí raději k ubytování pod střechou.

V rámci **identifikačních** údajů jsme zjistili, že:

- Pouze zemědělská činnost je hlavním zdrojem příjmu pouze asi u 17 % respondentů, ve většině případů se tedy nejedná o agroturistiku, ale pouze o podnikání ve venkovské turistice, protože platí pravidlo, že za agroturistiku je považováno podnikání takového typu, kdy zemědělská činnost tvoří více než 50 % všech příjmů daného podnikatele.
- Prodej vlastních produktů uvádí zhruba 1/4 ze všech 81 respondentů. Rovněž vyjížděky na koních celkem bodují, zatímco např. ochutnávky vín, ač je polovina souboru obyvateli jižní Moravy, nejsou téměř vůbec nabízeny.
- Plných 54 respondentů vůbec nevlastní farmu. Naopak většina respondentů vlastní pozemky maximálně do velikosti tří hektarů, v ojedinělých případech jde o vlastnictví i většího pozemku, než je deset hektarů.

SOUHRN

Při hledání nejvhodnějšího metodického nástroje analyzujícího rozvoj venkova se zaměřením na agroturistiku jsme na pilotním projektu ověřily, že hodnocení tohoto segmentu cestovního ruchu je zapotřebí rozšířit o další faktory.

Především je nutné do výzkumu zahrnout všechny cílové skupiny, které jakýmkoli způsobem ovlivňují rozvoj agroturistiky, jako např. farmáři, další podnikatelé na venkově, obyvatelé venkova, návštěvníci

(zahraniční x domácí), národní – krajské – místní samosprávné orgány, kontrolní orgány (hygiena, stavební úřad, památkový úřad) a v neposlední řadě EU.

V uvedeném pilotním průzkumu byl cílovým respondentem pouze farmář – podnikatel v agroturistice a ostatní cílové skupiny nebyly do tohoto šetření zahrnuty. Domníváme se však, že v dalším výzkumu této oblasti bude nutné do dotazníkového či osobního šetření zahrnout zástupce zmíněných cílových skupin, bez kterých není možno zhodnotit úlohu agroturistiky ve venkovském prostoru komplexně.

Vzhledem k tomu, že agroturistika má v některých evropských zemích velmi bohatou historii (zejména Francie, Itálie, Rakousko) a je daleko lépe organizována i statisticky sledována, tyto údaje hodláme využít při meziregionálním srovnání. Očekáváme, že zkušenosti těchto zemí i v oblasti metodologické nám mohou poskytnout cenné informace pro naše budoucí výzkumné aktivity.

regionální rozvoj, venkovská turistika, agroturistika, udržitelný rozvoj

PODĚKOVÁNÍ

Tento článek byl zpracován v rámci výzkumného záměru č. MSM 6215648904 "Formování struktury zemědělství a potravinářského průmyslu a trendy chování podnikatelských subjektů v procesu integrace ČR do EU", tematický směr 05 „Sociálně ekonomické souvislosti trvale udržitelného multifunkčního zemědělství a opatření agrární a regionální politiky.

LITERATURA

- GYULAI, I.: *Integrated evaluation of regional development plans and strategies with regard to sustainability*. Miscolec: Tipo-Top Kfp., 2002
- LANE, B.: What is rural tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 1994, 2, 7–21.
- MEIER-GRESSHOFF, M.: Qualitätsstandards im Landtourismus – eine europäische Herausforderung. In: Haart, N., Steinecke, A. and Treinen, M. (eds) *Qualitätsmanagement im Landtourismus in Europa. Erfahrungen, Beispiele, Herausforderungen*. Europäisches Tourismus Institut GmbH an der Universität Trier, Trier, Germany, pp. 36–46., 2005
- PAVLÍČKOVÁ, H., KYSILKOVÁ, B.: Rural and agritourism perspectives in sustainable rural development in EU-prospects for the Czech republic, sborník z konference BICABR „Bangkok International Conference on Applied Business Research“, Bangkok, Thailand, December 2004
- STRELE, M.: How to measure the quality of sustainable development processes on local and regional level: The 'SQM' approach. In ERSA congress. University of Jyväskylä, Finland, 2003.
- EUROBAROMETER: Facts and Figures on the Europeans' Holiday. EuroBarometer for DG XXIII, European Commission, Brussels, 2005
- OECD: *Tourism Strategies and Rural Development*. OECD, Paris, 2004
- OECD statistics brief. *Measuring sustainable development*, 2005
- WORLD TOURISM ORGANISATION. *Indicators for sustainable tourism*. ISBN: 92-844-0726-5, 2004

Adresa

Ing. MgA. Barbora Kysilková, Ústav podnikové ekonomiky, PhDr. Helena Pavlíčková, Ústav humanitních věd, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno, Česká republika, barbora@mendelu.cz, helena@mendelu.cz